

'Betekenisvolle stad mag gevaarlijk zijn'

Te veel nadruk op het economische aspect bergt het risico in zich dat de stad onleefbaar wordt. Cultureel econoom Arjo Klamer pleit ervoor om het inhoudelijke of het niet-materiële weer centraal te stellen. 'Uiteindelijk gaat het om de vraag of een stad ons nog kan inspireren' » Heiko Jessayan

Herwaardering van het inhoudelijke. Dat bepleit Arjo Klamer, hoogleraar economie van kunst en cultuur aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. 'Wat wij hard noemen, zijn niet de stenen en het economische, maar de ideeën en mentaliteiten. We moeten een nieuwe balans vinden tussen de snelle veranderingen in de economie en de behoefte aan symbolische waarde. Na jarenlang gefocust te zijn op het commerciële, is het nu zaak om meer oog te hebben voor de inhoud.'

De stad heeft vanouds een economische functie, maar het is nog maar de vraag of die ook in de toekomst zo centraal moet blijven staan, zegt Klamer. 'Kenmerkend voor deze tijd is dat we zo economisch denken. Het lijkt erop dat we nog nooit zo geobsedeerd zijn geweest met de economische doelen. Dat is toch bevreemdend, want we zijn nog nooit zo rijk geweest met zijn allen.'

Door die al te eenzijdige gerichtheid dreigen we de economische verworvenheden juist kwijt te raken. 'Als jij een open, creatieve atmosfeer en inspirerende sfeer in een stad weet te krijgen, dan kun je niet meer stuk. Dan gaat het ook economisch goed. Je kunt wel allemaal gebouwen neerzetten, maar het gaat er ook om ze te vullen met ideeën.'

Een belangrijk thema in het werk van Arjo Klamer is de botsing van de sferen van de overheid, de markt en nog een derde sfeer. Die sfeer noemt hij het niet-commerciële of het sociale. 'Die is cruciaal voor elke samenleving, dus ook voor de stad. Je moet uitkijken dat de commercie niet de overhand krijgt op de inhoud. Dat heeft ook te maken met het praten over cultureel ondernemerschap.'

Volgens Klamer moet een stad op een bepaalde manier mensen binden. 'Het gaat om de sociale kwaliteiten en hoe mensen samen in die stad leven, wonen, werken. Dat wordt steeds belangrijker. Men zegt vaak: de creatieve stad. Ikzelf noem het: het culturele kapitaal of het inspirerende vermogen van de

stad. Dat is een stad die veel te bieden heeft. Dat zijn niet alleen leuke, maar ook onveilige dingen. Een stad mag best iets unheimisch hebben: gevaarlijke buurten, lugubere cafés, plekken waar gehandeld wordt of tippelzones. Iedere grote, goede stad heeft dat. Ik zou het niet kunnen organiseren, maar zou je dat allemaal elimineren, dan haal je, gek genoeg, de ziel van de stad eruit. Die schaduwzijde moet er ook zijn. Het gaat dus om veelzijdigheid. Om de bronnen of "resources" van de stad. Een goede stad heeft veel resources.'

Een universiteit is een belangrijke aanjager om die diversiteit in een stad te krijgen. 'Dat komt omdat studenten niet alleen colleges volgen, maar ook omdat ze zorgen voor andere bronnen, zoals filmhuizen, roeiverenigingen, yogacentra of jazzcafés. Kortom: het is er een broeinest van creativiteit. Dat zijn de externe effecten waarvan de rest van de stad profiteert.'

Het aanbod van diversiteit is volgens Klamer de reden dat mensen niet in een dorp blijven, maar naar de stad trekken. 'Daar is van alles te halen. Na verloop van tijd merk je dat je er heel weinig gebruik van maakt. Je woont in een stad, maar je gaat nooit meer naar het theater. Economen noemen dat de "optievalue", de waarde dat je een optie hebt om ernaartoe te gaan, ook al maak je er geen gebruik van. Het geeft een goed gevoel om in die stad te zijn, het gevoel dat er voortdurend wat gaande is. Kortom: die stad leeft.'

De cultureel econoom ziet echter een tendens waarbij belangrijke economische functies zich naar de buitenwijken verplaatsen. 'Dan krijg je een allesbehalve leefbare stad, zeker 's avonds. Schrikvoorbeelden vind je in Amerika. Detroit is zo'n onleefbare stad.'

In dat opzicht maakt Klamer zich enigszins zorgen over de ontwikkelingen aan de Amsterdamse Zuidas. 'Die heeft nu een

werkfunctie. We doen dat vanuit het idee dat we ons met auto's verplaatsen. Maar verkeersverplaatsing wordt steeds problematischer. Je ziet dat alles dichtslibt. Het spannende met de Zuidas is of het ook voldoende inhoud krijgt. Die inhoud wil men er geforceerd bij trekken via een museum of woontorens. De vraag is of dat gaat werken. Het gevaar ligt op de loer dat, als wonen en werken zo gescheiden zijn, de stad zelf zijn inhoud verliest. Ik vraag me af of we dat allemaal uiteindelijk wel willen. In de toekomst zie je dat er hele andere eisen gesteld zullen worden en dat er menging komt van wonen en werken. Zelf zou ik het heerlijk vinden om vanuit mijn huis naar het werk of een concert te lopen, en dan nog even naar huis om de kinderen op te halen.'

Een ander gevaar is dat Amsterdam te netjes wordt. 'Er zijn te weinig buurten waar het niet helemaal op orde is. Het is te veel doorontwikkeld. Dat zie je vaak: zodra die ontwikkelaars komen, wordt het te keurig en daardoor te duur. De commercialiteit neemt het dan over van de creativiteit. Ik heb dat met Soho meegemaakt. Ik heb in die buurt rondgelopen toen er nog helemaal niets was. Een paar jaar later kwamen er kunstenaars en kon je er een galerie inrichten. Alles kon. Tot de dure jongens kwamen. Toen kon je er niet meer blijven.'

Toch is zo'n ontwikkeling te voorkomen, zegt Klamer. 'Uiteindelijk gaat het om de juiste balans. Men geeft veel ruimte aan de commercie, omdat iedereen zo bezig is met geld verdienen. Het helpt als je de inhoud weer centraal stelt. De toekomst van de stad is uiteindelijk haar cultureel vermogen. Overheden hebben daar onvoldoende oog voor. Mijn stelling is ook dat de burgemeester de portefeuille cultuur zou moeten nemen en dan bedoel ik cultuur in de brede zin.'

Klamer geeft New York als voorbeeld. 'Die stad blijft ons inspireren. Daar heb je een totale integratie van alles en nog wat. Wonen en werken lopen door elkaar, evenals vertier en spanning. Je weet van gekkigheid niet wat je daar moet doen, want er gebeurt zo ontzettend veel. Je kunt er verzuipen, maar New York heeft ook het vermogen om lokaal juist dingen heel intensief te organiseren, waardoor je het gevoel heb dat je deel

uitmaakt van kleine gemeenschappen. Je krijgt een enorme energie-impuls in die stad. In Londen zie je dat ook wel. En Berlijn trekt nu veel kunstenaars omdat ze daar voor een habbekrats een gebouw kunnen huren.'

Klamer is ervan overtuigd dat zich een wending voordoet in westerse economieën. 'We zijn ons steeds meer bewust dat we niet zozeer moeten concurreren met het maken van dingen, maar met het bedenken ervan of met het toevoegen van iets wat met verbeelding te maken heeft. Je kunt auto's of computers produceren, maar waar het om gaat is: wat maak je ervan? Je kunt schoenen maken en die voor €6 verkopen, maar je kunt ze ook voor €80 verkopen als je er betekenis aan weet te geven. Het gaat om de betekenisgeving. Zo'n lelijk eendje of een Porsche, daar kijken mensen naar. Normale goederen worden steeds meer culturele goederen.'

Het is niet zozeer het materiële maar het betekenisvolle, ook wel het 'postmateriële', dat mensen status geeft, zegt Klamer. Volgens hem heeft die verandering ook te maken met het feit dat het kennisniveau in westerse samenlevingen per saldo is toegenomen en daarmee ook de behoefte aan culturele diversiteit en bronnen.

'De behoefte aan intellectuele prikkels is karakteristiek voor een bevolking die hoger opgeleid is. Men gaat vaker naar een museum of bezoekt muziekvoorstellingen. We hebben steden nodig om steeds weer onze fantasie te kunnen prikkelen. Je ziet dat ook in het ontwerp en de inrichting van gebouwen. Dat is een hele industrie aan het worden.'

Men is ook bereid om daar steeds meer voor te betalen, zegt Klamer. 'Dat heeft ook consequenties voor de werknemers die je nodig hebt. Werkgevers zoeken creatievelingen, we praten over creativiteit op het werk en over de creatieve stad. Het gevaar is dat het daardoor weer een hype is, maar er zit wel een kern in. Het feit dat we het erover hebben, toont aan dat het niet meer volstaat dat je ergens netjes woont, dat je in je autootje stapt en dat je van 9 tot 5 met iets keurigs bezig bent. Zo werkt het niet meer. Dat is onvoldoende voor de wijze waarop onze economie tegenwoordig functioneert.' ■